

Att segra ihjäl sig

Det är en naturlig tanke att de väldiga framsteg som industrialism och teknik åstadkommit, skulle leda till en stor framtidsoptimism. Men så har inte skett. Futurismen är den mest avlägsna av ideologier, speciellt för de generationer som har tiden framför sig. Pessimismen gäller inte bara risken för stora katastrofer som atomkrig och försvinnande ozonskikt utan återfinns lika mycket på ett vardagligt plan. Det är en i många sammanhang sliten bild, att det framtida samhället är högteknologiskt och högeffektivt och därför okulturellt, känslökallt och genomsyrat av materialistiska värderingar.

Det är märkligt att denna framtidsbild fått den spridning den har. Vad beträffar i stort sett alla välfärdsindikatorer har vi nått en fullständigt unik position. Under en tidsrymd som är mindre än ett ögonblick i mänsklighetens historia har vi befriats från de flesta av människans eviga gissel; hunger, sjukdomar, ändlöst slit och bottenlös fattigdom. Detta perspektiv är dock det som minst av alla präglar debatterna om vår hotade framtid.

Fenomenet kan kallas att segra ihjäl sig. Ju mer kvantitet, desto mindre värde. I slutet av 1800-talet kunde den framväxande marginalistiska skolan förklara den skenbara paradoxen, att varors pris inte återspeglade deras nytta. Det som marknadspriserna manifesterade var den marginella, inte den totala nyttan. Vatten var givetvis mer värdefullt och nyttigt än guld, speciellt för de som saknade båda varorna. I normalfallet fanns dock vatten i sådant överflöd att en

extra liter hade betydligt mindre värde än ett extra kilo guld.

För varje ökning av det materiella överflödet följer en minskning av dess marginella värde. Det är denna marginella värdering av varutillgången och inte den totala som styr politik och visioner. Det är nämligen oftast ointressant att diskutera vad som uppfattas som självklarheter och till dessa räknas t ex den allmänna levnadsnivån. Det intressanta är förändringen, riktningen, och här lönar det föga att på gammelmans vis erinra om hårda och gångna tider.

Ju mer tekniken lyckas med att effektivisera varuproduktionen, desto mer kommer den och de resultat den skapar att ringaktas. Mer och mer kommer teknikens hot att få större tyngd än dess löften. Men allting är relativt, i synnerhet priserna. Det fallande relativpriset på den materiella varuproduktionen innebär stigande priser och en högre värdering av de ickemateriella värdena. Tvärtemot den vanliga klichén kännetecknas också överflödets samhälle av en stigande värdering av kultur, social och ekologisk miljö; humanistiska ideal om man så vill. Detta gäller i politik såväl som på det personliga planet.

Tvärtemot vad många tror är det inte industrisamhällets avigsidor som utgör grunden för de antiindustriella stämningarna och rörelserna, utan detta samhälles framgångar. En stor del av mänskligheten har för första gången råd att tänka på annat än det dagliga brödet.

SÖREN WIBE